

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego Społeczny Fundusz Klimatyczny”

[COM(2021) 568 final – 2021/0206 (COD)]

(2022/C 152/26)

Sprawozdawca: **Thomas KATTNIG**Współsprawozdawczynie: **Alena MASTANTUONO**

Wniosek o konsultację	Parlament Europejski, 13.9.2021 Rada, 20.9.2021
Podstawa prawna	Art. 91 ust. 1 lit. d), art. 192 ust. 1 i art. 194 ust. 1 lit. c) Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Transportu Energii, Infrastruktury i Społeczeństwa Informacyjnego
Data przyjęcia przez sekcję	9.11.2021
Data przyjęcia na sesji plenarnej	9.12.2021
Sesja plenarna nr	565
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	194/3/9

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje utworzenie Społecznego Funduszu Klimatycznego w celu złagodzenia negatywnych skutków gospodarczych i społecznych nowego ustalania opłat za emisję gazów cieplarnianych oraz w celu zapewnienia państwom członkowskim środków finansowych, aby wesprzeć ich działania podejmowane przeciwko społecznym skutkom tego systemu handlu uprawnieniami do emisji dla słabszych pod względem finansowym gospodarstw domowych, mikroprzedsiębiorstw i użytkowników transportu. EKES uznaje również, że dzięki temu rozporządzeniu Komisja w wiarygodny sposób wykazuje swoją gotowość do zwalczania ubóstwa energetycznego i ubóstwa związanego z mobilnością.

1.2. EKES jest jednak przekonany, że Społeczny Fundusz Klimatyczny nie zapewni wystarczającego wsparcia finansowego, aby odpowiedzialnie zmierzyć się ze społeczno-gospodarczymi skutkami ustalania opłat za emisję gazów cieplarnianych. Stworzenie skutecznego i sprawiedliwego mechanizmu kompensacyjnego w heterogenicznym obszarze gospodarczym obejmującym 27 państw członkowskich jest ogromnym wyzwaniem i wymaga większej ilości daleko idących środków towarzyszących oraz zasobów na szczeblu UE i na szczeblu krajowym. EKES wzywa państwa członkowskie do wykorzystania synergii Społecznego Funduszu Klimatycznego z innymi dostępnymi zasobami finansowymi i do wykorzystania go w jak najbardziej efektywny sposób.

1.3. Środki i etapy transformacji przewidziane w pakiecie „Gotowi na 55” doprowadzą do ogromnych zmian, co wymaga uwzględnienia sytuacji społecznej i gospodarczej poszczególnych państw członkowskich. W przeciwnym razie zagrożiłoby to społecznej akceptacji tych środków. Na szczeblu państw członkowskich już teraz należy omówić i wdrożyć środki towarzyszące pakietowi. Aby osiągnąć sprawiedliwą transformację ekologiczną, należy skupić się tutaj na sprawiedliwej transformacji dla wszystkich.

1.4. EKES uważa, że celem ustalania wyższych opłat za emisję gazów cieplarnianych nie jest w żadnym wypadku zwiększenie dochodów, lecz ukierunkowanie zachowań rynkowych na technologie niskoemisyjne. Dlatego też istnieje silny argument za udostępnieniem dodatkowych środków finansowych przez Komisję. Ponadto termin realizacji do 2032 r. nie wydaje się rozstrzygający.

1.5. Niektóre zainteresowane strony, w tym partnerzy społeczni, reprezentujące zarówno pracodawców, jak i pracowników, były sceptyczne, a nawet negatywnie nastawione do rozszerzenia handlu uprawnieniami do emisji na budynki i transport drogowy. Strony te zwróciły uwagę na znaczenie spodziewanego wpływu społecznego i gospodarczego wzrostu cen paliw i ogrzewania na słabsze pod względem finansowym gospodarstwa domowe, małe i średnie przedsiębiorstwa oraz mikroprzedsiębiorstwa i użytkowników transportu. Należy za wszelką cenę zapobiegać niebezpieczeństwu, jakim jest nieuwzględnianie społeczeństwa w ramach europejskiej polityki klimatycznej i nasilenie powszechnych protestów, takich jak protesty „żółtych kamizelek”. W związku z tym Komisja powinna dokładnie przeanalizować swoje plany.

1.6. EKES wyraża ubolewanie, że Komisja nie przeanalizowała wpływu pakietu „Gotowi na 55” na poszczególne państwa członkowskie ani na różne sektory. Uważa, że należałoby przeprowadzić szczegółową ocenę skutków utworzenia Społecznego Funduszu Klimatycznego.

1.7. EKES z zadowoleniem przyjmuje zobowiązanie państw członkowskich do przedstawienia kompleksowego pakietu środków i inwestycji jako ich planu społeczno-klimatycznego wraz ze zaktualizowaną wersją krajowego planu w dziedzinie energii i klimatu zgodnie z rozporządzeniem w sprawie zarządzania unią energetyczną. EKES wzywa do zaangażowania partnerów społecznych, izb handlowych, społeczeństwa obywatelskiego, organizacji młodzieżowych oraz władz lokalnych i regionalnych w opracowywanie krajowych społecznych planów klimatycznych przez państwa członkowskie.

1.8. EKES obawia się, że koszty systemu handlu uprawnieniami do emisji dla budynków i transportu przewyższyłyby nad pożądanymi korzyściami i mogłyby prowadzić do niekontrolowanych, a tym samym zagrażających ludzkiej egzystencji wzrostów cen. W związku z tym EKES ogólnie krytycznie odnosi się do powiązania Społecznego Funduszu Klimatycznego z wprowadzeniem systemu handlu uprawnieniami do emisji w odniesieniu do budynków i transportu i z zadowoleniem przyjąłby specjalną pozycję w budżecie UE poświęconą społecznym skutkom transformacji ekologicznej. Należy raczej zasadniczo dążyć do wprowadzenia Społecznego Funduszu Klimatycznego na szczeblu UE.

1.9. EKES zauważa, że należy zapewnić efektywne wykorzystanie środków z Funduszu, a także zapobiegać oszustwom, korupcji i konfliktom interesów związanym ze środkami wspieranymi przez ten Fundusz.

1.10. Zgodnie z zasadą praworządności z zadowoleniem przyjmuje środki zaproponowane przez Komisję w celu zapewnienia skutecznego i wydajnego systemu kontroli wewnętrznej oraz ogłoszenie odzyskania kwot nienależnie wypłaconych lub niewłaściwie wykorzystanych. Ponadto EKES zastanawia się również, czy do wypłaty środków będzie miała zastosowanie unijna procedura ograniczania finansowania unijnego w przypadku naruszenia praworządności przez państwa członkowskie.

1.11. EKES zwraca się o doprecyzowanie kwestii finansowania Funduszu. We wniosku przewidziano, że finansowanie będzie oparte na niestabilnym rynku EU ETS. W związku z tym dla EKES-u nie jest jasne, dlaczego zaproponowano stałą kwotę w wysokości 72,2 mld EUR. Budżet Funduszu będzie zależał od wahań cen. Podkreśla to między innymi konieczność zapewnienia bardziej stabilnego finansowania. EKES proponuje wprowadzenie do Funduszu częściowej elastyczności finansowej w zależności od rzeczywistego rozwoju cen uprawnień (w którym przydział mógłby zostać zwiększony wraz ze wzrostem cen).

1.12. Rozważając rozdział środków z Funduszu między państwa członkowskie, EKES podkreśla, że ustalanie cen uprawnień do emisji dwutlenku węgla może mieć różny wpływ na poszczególne państwa członkowskie, a także może być sprzeczne z już istniejącymi środkami krajowymi, co podkreślił parlament irlandzki w swojej uzasadnionej opinii w sprawie pomocniczości.

1.13. EKES z zadowoleniem przyjmuje podejście, zgodnie z którym równość płci i równe szanse dla wszystkich, jak również włączenie tych celów w główny nurt, a także kwestie dotyczące dostępności dla osób z niepełnosprawnościami są realizowane i promowane podczas opracowywania i wdrażania krajowych planów, aby zapewnić, że nikt nie zostanie pominięty. Planowane ustalanie opłat za emisję gazów cieplarnianych szczególnie wpływa na kobiety, ponieważ stanowią one 85 % osób samotnie wychowujących dzieci. W rodzinach niepełnych ryzyko ubóstwa wśród dzieci jest szczególnie wysokie.

1.14. EKES doskonale wie, że Społeczny Fundusz Klimatyczny stanowi średniookresową reakcję na problem rekompensaty wyższych kosztów transformacji ekologicznej dla podmiotów znajdujących się w trudnej sytuacji. Obecna sytuacja w zakresie kształtowania się cen energii wymaga jednak natychmiastowego rozwiązania. EKES z zadowoleniem przyjmuje komunikat Komisji, w którym przedstawiono państwom członkowskim zestaw narzędzi umożliwiający zajęcie się bezpośrednim wpływem obecnego wzrostu cen hurtowych gazu ziemnego i energii elektrycznej oraz zwiększenie odporności na przyszłe wstrząsy cenowe. Krótkoterminowe środki krajowe obejmują nadzwyczajne wsparcie dochodów gospodarstw domowych, pomoc dla przedsiębiorstw i ukierunkowane obniżki podatków. Aby dostosować pomoc do zestawu narzędzi, EKES proponuje rozszerzenie zakresu Społecznego Funduszu Klimatycznego na małe i średnie przedsiębiorstwa znajdujące się w trudnej sytuacji. Reakcja ta jest zgodna z misją Społecznego Funduszu Klimatycznego i z odpowiednimi przepisami UE.

1.15. EKES wzywa państwa członkowskie do wspierania rozwoju i świadczenia przystępnych cenowo bezemisyjnych i niskoemisyjnych usług w zakresie mobilności i transportu. EKES uważa, że świadczenie usług użyteczności publicznej w zakresie przewozu pasażerów, w granicach możliwości prawnych, jest podstawą zrównoważonej i przystępnej cenowo mobilności.

2. Streszczenie dokumentu Komisji

2.1. W opublikowanym we wrześniu 2020 r. komunikacie, opartym na strategii Europejskiego Zielonego Ładu, Komisja zaapelowała o „ambitniejszy cel klimatyczny Europy do 2030 r.”⁽¹⁾, zaproponowała, aby unijne cele klimatyczne były ambitniejsze, i przedstawiła plan zwiększenia wiążącego celu w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych netto o co najmniej 55 % do 2030 r. 11 grudnia 2020 r. Rada Europejska zatwierdziła ten cel, podkreślając znaczenie sprawiedliwości i solidarności, tak by nikt nie był pozostawiony samemu sobie, a 25 maja 2021 r. potwierdziła te konkluzje i zwróciła się do Komisji Europejskiej o przedstawienie pakietu legislacyjnego wraz z dogłębną analizą skutków środowiskowych, gospodarczych i społecznych na szczeblu państw członkowskich.

2.2. Aby wdrożyć Europejskie prawo o klimacie oraz konkluzje Rady Europejskiej, 14 lipca 2021 r. Komisja przedstawiła pakiet „Gotowi na 55”, w którym dokonano przeglądu niektórych obecnie obowiązujących przepisów dotyczących klimatu i energii oraz zaproponowano nowe inicjatywy. Pakiet „Gotowi na 55”, NextGenerationEU oraz wieloletnie ramy finansowe na lata 2021–2027 pomogą w realizacji dwojakiej transformacji – ekologicznej i cyfrowej, do której dąży Europa.

2.3. Zdaniem Komisji ambitniejszy cel klimatyczny UE oznacza również konieczność zwiększenia wkładu ze strony wszystkich sektorów. W ramach przeglądu dyrektywy 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady⁽²⁾ („dyrektywa o handlu emisjami”) zaproponowano rozszerzenie handlu uprawnieniami do emisji na budynki i transport drogowy. Najbardziej wrażliwe pod względem finansowym grupy zmierzają się z wyzwaniami wynikającymi z objęcia systemem handlu uprawnieniami do emisji dwóch nowych sektorów: budownictwa i transportu drogowego. Aby zaradzić tym społecznym i dystrybucyjnym wyzwaniom, w ramach pakietu „Gotowi na 55” Komisja zaproponowała rozporządzenie ustanawiające Społeczny Fundusz Klimatyczny.

2.4. W latach 2025–2032 Społeczny Fundusz Klimatyczny złagodzi wpływ nowego ustalania opłat za emisję gazów cieplarnianych oraz zapewni państwom członkowskim środki finansowe, aby wesprzeć ich działania podejmowane przeciwko społecznym skutkom tego systemu handlu uprawnieniami do emisji dla słabszych pod względem finansowym gospodarstw domowych, mikroprzedsiębiorstw i użytkowników transportu.

2.5. Pomoc ma być udzielana przede wszystkim poprzez tymczasowe wsparcie dochodu, a także środki i inwestycje w celu zmniejszenia zależności od paliw kopalnych poprzez zwiększenie efektywności energetycznej budynków, obniżenie emisyjności ogrzewania i chłodzenia budynków, w tym również integrację energii ze źródeł odnawialnych, oraz zapewnienie lepszego dostępu do bezemisyjnych i niskoemisyjnych rodzajów mobilności i środków transportu. Przynajmniej 50 % środków finansowych wymaganych do podjęcia odpowiednich działań mają zapewnić same państwa członkowskie.

2.6. W krajowych planach w dziedzinie energii i klimatu przewidziano sposób, w jaki państwa członkowskie zamierzają rozwiązać kwestie efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii i redukcji emisji gazów cieplarnianych, a także sposób, w jaki rozwiązują problem ubóstwa energetycznego w ramach obowiązujących przepisów. Komisja monitoruje i odnotowuje postępy w ramach sprawozdania na temat stanu unii energetycznej. Państwa członkowskie powinny przedstawić kompleksowy pakiet środków i inwestycji, które mają zostać objęte finansowaniem z Funduszu, i przedłożyć go jako plan społeczno-klimatyczny wraz ze zaktualizowaną wersją zintegrowanych krajowych planów w dziedzinie energii i klimatu zgodnie z rozporządzeniem w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu.

2.7. Państwa członkowskie powinny przedkładać Komisji dwuletnie sprawozdania z postępów w realizacji krajowych planów w dziedzinie energii i klimatu, zgodnie z rozporządzeniem w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, w których to sprawozdaniach powinny informować o postępach we wdrażaniu środków i inwestycji w ramach planu społeczno-klimatycznego.

2.8. Wdrażanie Funduszu w ramach planów społeczno-klimatycznych państw członkowskich jest również spójne z polityką i środkami wspieranymi przez pozostałe instrumenty UE promujące sprawiedliwą społeczną transformację. Obejmują one: plan działania na rzecz Europejskiego filaru praw socjalnych⁽³⁾, którego celem jest sprawiedliwa społecznie i uczciwa ekologiczna transformacja dla wszystkich Europejczyków, Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+), plany

⁽¹⁾ COM(2020) 562 final.

⁽²⁾ Dyrektywa 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. ustanawiająca system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych w Unii oraz zmieniająca dyrektywę Rady 96/61/WE (Dz.U. L 275 z 25.10.2003, s. 32).

⁽³⁾ Zatwierdzony przez Radę Europejską w dniach 24–25 czerwca 2021 r.

sprawiedliwej transformacji przewidziane w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1056⁽⁴⁾, długoterminowe strategie państw członkowskich w zakresie renowacji budynków przewidziane w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/31/UE⁽⁵⁾ oraz Obserwatorium Ubóstwa Energetycznego, które wspiera starania państw członkowskich w zakresie łagodzenia ubóstwa energetycznego i jego monitorowania oraz powiązanych kombinacji różnych dziedzin polityki, zgodnie z zaleceniem Komisji dotyczącym ubóstwa energetycznego⁽⁶⁾.

2.9. Większość dochodów z nowego systemu handlu uprawnieniami do emisji wpłynie do budżetów krajowych państw członkowskich i zgodnie z zamierzeniem Komisji należy wykorzystać je na cele związane z klimatem, takie jak przeciwdziałanie społecznym skutkom nowego systemu handlu uprawnieniami do emisji. Zachęca się państwa członkowskie do korzystania z tych dochodów, jak również z dodatkowego finansowania dostępnego w ramach innych programów unijnych na środki wspierające sprawiedliwe społecznie obniżanie emisyjności sektorów.

2.10. Całkowita pula środków finansowych na realizację Funduszu na lata 2025–2032 wynosi 72,2 mld EUR w cenach bieżących. Komisja przedstawi wkrótce wniosek dotyczący ukierunkowanej zmiany rozporządzenia w sprawie wieloletnich ram finansowych na lata 2021–2027, aby uwzględnić dodatkowe wydatki Unii w wysokości 23,7 mld EUR na lata 2025–2027. Środki te należy udostępnić przed planowanym terminem, aby rozpocząć i wesprzeć sprawne wprowadzenie nowego systemu handlu uprawnieniami do emisji.

2.11. Zasadniczo, ze względu na bezpośredni związek z nowym systemem handlu uprawnieniami do emisji, finansowanie z Funduszu powinno odpowiadać 25 % dochodów spodziewanych z włączenia budynków i transportu drogowego do zakresu dyrektywy w sprawie handlu uprawnieniami do emisji.

2.12. Roczny podział zobowiązań dotyczący środków finansowych powinien być zgodny z celami Funduszu. Wynikiem tego jest zasada wczesnego przydziału środków zgodnie z celem Funduszu, jakim jest łagodzenie skutków rozszerzonego zakresu dyrektywy w sprawie handlu uprawnieniami do emisji dla słabszych pod względem finansowym gospodarstw domowych, mikroprzedsiębiorstw oraz użytkowników transportu. Aby uprzedzić skutki tego rozszerzenia, wsparcie będzie dostępne już w 2025 r.

2.13. W deklaracji z Porto z dnia 8 maja 2021 r. potwierdzono zobowiązanie Rady Europejskiej do działania na rzecz Europy socjalnej oraz jej determinację, by dalej pogłębiać wdrażanie Europejskiego filaru praw socjalnych na szczeblu unijnym i krajowym, z należyтым uwzględnieniem stosownych kompetencji i zasad pomocniczości i proporcjonalności.

2.14. Wdrażanie Funduszu powinno odbywać się zgodnie z zasadą należytego zarządzania finansami obejmującą skuteczne zapobieganie nadużyciom finansowym, takim jak oszustwa podatkowe, uchylanie się od opodatkowania, korupcja i konflikty interesów, oraz ich ściganie.

3. Uwagi ogólne

3.1. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) popiera istotne działania podejmowane w celu osiągnięcia celów neutralności klimatycznej i odporności na zmianę klimatu do 2050 r. w ramach Europejskiego Zielonego Ładu. Uznaje opinię Komisji, że kryzys klimatyczny i transformacja energetyczna nie są jedynie wyzwaniami technicznymi i strukturalnymi, lecz także społecznymi, gospodarczymi i dystrybucyjnymi. EKES z zadowoleniem przyjmuje utworzenie Społecznego Funduszu Klimatycznego, jak się proponuje w omawianym rozporządzeniu, w celu złagodzenia negatywnych skutków gospodarczych i społecznych nowego ustalania opłat za emisję gazów cieplarnianych oraz w celu zapewnienia państwom członkowskim środków finansowych, aby wesprzeć ich działania podejmowane przeciwko społecznym skutkom tego systemu handlu uprawnieniami do emisji dla słabszych pod względem finansowym gospodarstw domowych, mikroprzedsiębiorstw i użytkowników transportu. EKES uznaje również, że dzięki temu rozporządzeniu Komisja w wiarygodny sposób wykazuje swoją gotowość do zwalczania ubóstwa energetycznego i ubóstwa związanego z mobilnością.

3.2. EKES jest jednak przekonany, że Społeczny Fundusz Klimatyczny nie zapewni wystarczającego wsparcia finansowego, aby odpowiedzialnie zmierzyć się ze społeczno-gospodarczymi skutkami ustalania opłat za emisję gazów cieplarnianych. Stworzenie skutecznego i sprawiedliwego mechanizmu kompensacyjnego w heterogenicznym obszarze gospodarczym obejmującym 27 państw członkowskich jest ogromnym wyzwaniem i wymaga większej ilości daleko idących środków towarzyszących oraz zasobów na szczeblu UE i na szczeblu krajowym. EKES wzywa państwa

⁽⁴⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1056 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (Dz.U. L 231 z 30.6.2021, s. 1).

⁽⁵⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/31/UE z dnia 19 maja 2010 r. w sprawie charakterystyki energetycznej budynków (Dz.U. L 153 z 18.6.2010, s. 13).

⁽⁶⁾ Zalecenie Komisji (UE) 2020/1563 z dnia 14 października 2020 r. dotyczące ubóstwa energetycznego C/2020/9600 (Dz.U. L 357 z 27.10.2020, s. 35).

członkowskie do wykorzystania synergii Społecznego Funduszu Klimatycznego z innymi dostępnymi zasobami finansowymi i do wykorzystania go w jak najbardziej efektywny sposób. Jednocześnie wprowadzenie Społecznego Funduszu Klimatycznego należy postrzegać przez pryzmat całego pakietu „Gotowi na 55”.

3.3. EKES zwraca uwagę, że przewidziane środki w zakresie klimatu i ich skutki mogą jeszcze bardziej zaostrzyć istniejące już nierówności. Komitet wzywa Komisję, Radę i Parlament do umieszczenia zasady sprawiedliwej transformacji w centrum ich działań na rzecz łagodzenia zmiany klimatu.

3.4. Środki i etapy transformacji przewidziane w pakiecie „Gotowi na 55” doprowadzą do ogromnych zmian, co wymaga uwzględnienia sytuacji społecznej i gospodarczej poszczególnych państw członkowskich. W przeciwnym razie zagroziłoby to społecznej akceptacji tych środków. Na szczeblu państw członkowskich już teraz należy omówić i wdrożyć środki towarzyszące pakietowi. Aby osiągnąć sprawiedliwą transformację ekologiczną, należy skupić się tutaj na sprawiedliwej transformacji dla wszystkich.

3.5. W latach 2025–2032 łączna pula środków Funduszu wyniesie 72,2 mld EUR, przy wykorzystaniu 25 % dochodów z systemu handlu uprawnieniami do emisji pochodzących z sektora transportu i budownictwa. W porównaniu z wyzwaniem wynikającym z takiego rozszerzenia systemu handlu uprawnieniami do emisji jest to bardzo niewielka kwota. EKES uważa, że celem ustalania wyższych opłat za emisję gazów cieplarnianych nie jest w żadnym wypadku zwiększenie dochodów, lecz ukierunkowanie zachowań rynkowych na technologie niskoemisyjne. Dlatego też istnieje silny argument za udostępnieniem dodatkowych środków finansowych przez Komisję i państwa członkowskie. Ponadto termin realizacji do 2032 r. nie wydaje się rozstrzygający.

3.6. Niektóre zainteresowane strony, w tym partnerzy społeczni, reprezentujące zarówno pracodawców, jak i pracowników, były sceptyczne, a nawet negatywnie nastawione do rozszerzenia handlu uprawnieniami do emisji na budynki i transport drogowy. Strony te zwróciły uwagę na znaczenie spodziewanego wpływu społecznego i gospodarczego wzrostu cen paliw i ogrzewania na słabsze pod względem finansowym gospodarstwa domowe, małe i średnie przedsiębiorstwa oraz mikroprzedsiębiorstwa i użytkowników transportu. Należy za wszelką cenę zapobiegać niebezpieczeństwu, jakim jest nieuwzględnianie społeczeństwa w ramach europejskiej polityki klimatycznej i nasilenie powszechnych protestów, takich jak protesty „żółtych kamizelek”. W związku z tym Komisja powinna dokładnie przeanalizować swoje plany.

3.7. EKES wyraża ubolewanie, że Komisja nie przeanalizowała wpływu pakietu „Gotowi na 55” na poszczególne państwa członkowskie ani na różne sektory. Uważa, że należałoby przeprowadzić szczegółową ocenę skutków utworzenia Społecznego Funduszu Klimatycznego.

3.8. Gospodarstwa domowe o niskich dochodach już teraz zmagają się z różnymi trudnościami w obecnym systemie, w przypadku którego oprócz krótkoterminowego wsparcia potrzebne są długoterminowe i zarazem trwałe rozwiązania. Komitet uważa, że UE potrzebuje solidnego finansowania na szczeblu unijnym, które ograniczy społeczno-ekonomiczne skutki środków w zakresie klimatu i zapewni sprawiedliwą transformację. W związku z tym wprowadzenie Społecznego Funduszu Klimatycznego na szczeblu UE ma również fundamentalne znaczenie z punktu widzenia EKES-u i nie powinno być związane z wprowadzeniem systemu handlu uprawnieniami do emisji w sektorach budownictwa i transportu. W szczególności, zgodnie z badaniem przeprowadzonym przez Europejską Fundację Klimatyczną⁽⁷⁾, sam rozszerzony system handlu uprawnieniami do emisji nie zapewniłby znacznych redukcji emisji niezbędnych w transporcie drogowym i budynkach.

3.9. Choć EKES z zadowoleniem przyjmuje ustanowienie proponowanego Społecznego Funduszu Klimatycznego, zwraca uwagę, że jego finansowanie zależy od wprowadzenia systemu handlu uprawnieniami do emisji dla budynków i transportu (art. 26). Zakwaterowanie i mobilność są podstawowymi potrzebami, a ich zapewnienie jest zatem częścią usług świadczonych w interesie ogólnym. EKES obawia się, że koszty systemu handlu uprawnieniami do emisji dla budynków i transportu przeważąby nad pożądanymi korzyściami i mogłyby prowadzić do niekontrolowanych, a tym samym zagrażających ludzkiej egzystencji wzrostów cen. W związku z tym EKES ogólnie krytycznie odnosi się do powiązania Społecznego Funduszu Klimatycznego z wprowadzeniem systemu handlu uprawnieniami do emisji w odniesieniu do budynków i transportu i z zadowoleniem przyjąłby specjalną pozycję w budżecie UE poświęconą społecznym skutkom transformacji ekologicznej. Należy raczej zasadniczo dążyć do wprowadzenia Społecznego Funduszu Klimatycznego na szczeblu UE.

3.10. Fundusz przewiduje z jednej strony wypłaty rekompensat socjalnych, a z drugiej strony zachęty dla pojazdów elektrycznych, a także inwestycje w infrastrukturę ładowania i dekarbonizację budynków. Należy jednak uwzględnić potrzeby gospodarstw domowych o niskich dochodach, a środki związane z elektryfikacją mobilności powinny być wszechstronne i przyszłościowe, umożliwiając gospodarstwom domowym o niskich dochodach korzystanie z e-mobilności w miastach lub z nowych modeli biznesowych, takich jak wspólne korzystanie z samochodów. EKES zwraca uwagę, że

(7) Europejska Fundacja Klimatyczna – Dekarbonizacja europejskich paliw transportowych i grzewczych – Czy EU ETS to właściwe narzędzie? <https://europeanclimate.org/wp-content/uploads/2020/06/01-07-2020-decarbonising-european-transport-and-heating-fuels-full-report.pdf>.

promowanie mobilności bezemisyjnej i niskoemisyjnej nie powinno koncentrować się tylko na elektromobilności, ale także, w stosownych przypadkach, wspierać inne alternatywne i tanie paliwa, takie jak biopaliwa. EKES zwraca również uwagę na potrzebę promowania rozwiązań niskoemisyjnych, w przypadku gdy z przyczyn finansowych lub technicznych niemożliwe są alternatywne rozwiązania bezemisyjne. W tym kontekście EKES zwraca uwagę, że gospodarstwa domowe o niskich dochodach powinny przede wszystkim zastąpić stare, zanieczyszczające samochody pojazdami bardziej paliwooszczędnyymi, co wymaga gruntownej ponownej regulacji europejskiego rynku samochodów używanych. Ważne jest, aby te aspekty sprawiedliwej transformacji były uwzględniane przez państwa członkowskie podczas sporządzania ich planów społeczno-klimatycznych oraz przez Komisję przy ich ocenie.

3.11. Rozważając podział środków Funduszu między państwa członkowskie, Komisja poszukiwała formuły uwzględniającej wielkość populacji (w tym odsetek obszarów wiejskich), dochód narodowy brutto na mieszkańca, odsetek gospodarstw domowych znajdujących się w trudnej sytuacji oraz emisje gospodarstw domowych ze spalania paliw. Komitet obawia się, że nadal nie będzie to wystarczające, by uwzględnić nierówności wewnętrzne, a także te między krajami. Stosunkowo biedne państwo członkowskie o mniejszej nierówności wewnątrz kraju może odnieść mniejsze korzyści z Funduszu niż bogate państwo członkowskie o wysokiej nierówności.

3.12. Do 2024 r. państwa członkowskie muszą przedłożyć, oprócz krajowych planów w zakresie energii i klimatu, plan społeczno-klimatyczny określający grupy szczególnie wrażliwe i odpowiednie środki. W tej sytuacji, ze względu na duże różnice w zobowiązaniach i możliwościach instytucjonalnych, sukces Funduszu nie jest gwarantowany. Ogromne różnice w podejściu państw członkowskich do uwzględniania sprawiedliwej transformacji w różnych krajowych planach w dziedzinie energii i klimatu mogą stanowić przedsmak tego, czego należy się spodziewać. EKES wzywa zatem do zaangażowania partnerów społecznych, izb handlowych, społeczeństwa obywatelskiego, organizacji młodzieżowych oraz władz lokalnych i regionalnych w opracowywanie krajowych planów społeczno-klimatycznych przez państwa członkowskie.

3.13. EKES uznaje, że w przedmiotowym rozporządzeniu, podobnie jak w wielu innych dokumentach, takich jak komunikat i zalecenie dotyczące ubóstwa energetycznego (C(2020) 9600 final) lub opublikowana zimą inicjatywa „Fala renowacji” (COM(2020) 662 final, SWD(2020) 550 final), Komisja ponownie kładzie duży nacisk na walkę z ubóstwem energetycznym. Konieczne są jednak dalsze działania.

3.14. Obserwatorium Ubóstwa Energetycznego szacuje, że ponad 50 mln gospodarstw domowych w Unii Europejskiej doświadcza ubóstwa energetycznego. W oparciu o wyniki uzyskane przez Europejskie Obserwatorium Ubóstwa Energetycznego i o nowo opracowany europejski wskaźnik ubóstwa energetycznego należy opracować we współpracy z zainteresowanymi stronami, w tym organizacjami konsumenckimi i organizacjami pozarządowymi na rzecz przeciwdziałania ubóstwu, takimi jak Europejska Sieć Przeciwdziałania Ubóstwu, europejski plan działania na rzecz zlikwidowania ubóstwa energetycznego w celu zapewnienia coraz większego ukierunkowania działań publicznych na pierwotne przyczyny ubóstwa energetycznego.

3.15. W związku z tym potrzebne są konkretne środki przeciwko ubóstwu energetycznemu zarówno na szczeblu krajowym, jak i europejskim. Obejmują one lepszy dostęp do dotacji na renowację termiczne lub zastąpienie systemów ogrzewania dla gospodarstw domowych doświadczających ubóstwa energetycznego, wiążące podstawowe modele dostaw oraz ogólne przepisy ochronne dla konsumentów w sektorze energetycznym.

3.16. W tej sytuacji EKES zwraca uwagę na zasadę 20. Europejskiego filaru praw socjalnych, zgodnie z którą: „Każdy ma prawo dostępu do podstawowych usług dobrej jakości, w tym wody, urządzeń sanitarnych, energii, transportu, usług finansowych i usług łączności cyfrowej. Osoby potrzebujące otrzymają wsparcie w zakresie dostępu do tych usług”.

3.17. EKES zauważa, że należy zapewnić efektywne wykorzystanie środków z Funduszu, a także zapobiegać oszustwom, korupcji i konfliktom interesów związanym ze środkami wspieranymi przez ten Fundusz. Zgodnie z zasadą praworządności z zadowoleniem przyjmuje środki zaproponowane przez Komisję w celu zapewnienia skutecznego i wydajnego systemu kontroli wewnętrznej oraz ogłoszenie odzyskania kwot nienależnie wypłaconych lub niewłaściwie wykorzystanych.

3.18. Komitet zaleca, by Społeczny Fundusz Klimatyczny był instrumentem systemowym, rekompensującym kompleksowo, wraz z innymi narzędziami, rosnące koszty transformacji ekologicznej w UE i państwach członkowskich, co w znacznym stopniu przyczynia się do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju.

3.19. EKES zwraca się o doprecyzowanie kwestii finansowania Funduszu. We wniosku przewidziano, że finansowanie będzie oparte na niestabilnym rynku EU ETS. W związku z tym dla EKES-u nie jest jasne, dlaczego zaproponowano stałą kwotę w wysokości 72,2 mld EUR. Budżet Funduszu będzie zależał od wahań cen. Podkreśla to między innymi konieczność zapewnienia bardziej stabilnego finansowania. Komitet proponuje wprowadzenie do Funduszu częściowej elastyczności finansowej w zależności od rzeczywistego rozwoju cen uprawnień (w którym przydział mógłby się zwiększyć wraz ze wzrostem cen).

3.20. Ogromny wzrost cen hurtowych gazu ziemnego i energii elektrycznej prowadzi do ogromnych obciążeń finansowych dla konsumentów. EKES doskonale wie, że Społeczny Fundusz Klimatyczny stanowi średniookresową reakcję na problem rekompensaty wyższych kosztów transformacji ekologicznej podmiotów znajdujących się w trudnej sytuacji. Obecna sytuacja w zakresie kształtowania się cen energii wymaga jednak natychmiastowego rozwiązania. EKES z zadowoleniem przyjmuje komunikat Komisji, w którym przedstawiono państwom członkowskim zestaw narzędzi umożliwiający zajęcie się bezpośrednim wpływem obecnego wzrostu cen hurtowych gazu ziemnego i energii elektrycznej oraz zwiększenie odporności na przyszłe wstrząsy cenowe. Krótkoterminowe środki krajowe obejmują nadzwyczajne wsparcie dochodów gospodarstw domowych, pomoc dla przedsiębiorstw i ukierunkowane obniżki podatków. Aby dostosować pomoc do zestawu narzędzi, EKES proponuje rozszerzenie zakresu Społecznego Funduszu Klimatycznego na małe i średnie przedsiębiorstwa znajdujące się w trudnej sytuacji. EKES popiera plany Komisji dotyczące wspierania inwestycji w odnawialne źródła energii i efektywność energetyczną, zbadania możliwych środków w dziedzinie magazynowania energii i zakupów rezerw gazu oraz oceny obecnej struktury rynku energii elektrycznej.

4. Uwagi szczegółowe

4.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje podejście, zgodnie z którym równość płci i równe szanse dla wszystkich, jak również włączenie tych celów w główny nurt, a także kwestie dotyczące dostępności dla osób z niepełnosprawnościami są realizowane i promowane podczas opracowywania i wdrażania krajowych planów, aby zapewnić, że nikt nie zostanie pominięty. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, że planowane ustalanie opłat za emisję gazów cieplarnianych szczególnie wpływa na kobiety, ponieważ stanowią one 85 % osób samotnie wychowujących dzieci. W rodzinach niepełnych ryzyko ubóstwa wśród dzieci jest szczególnie wysokie. W tym kontekście EKES ponawia swój apel do Komisji Europejskiej o jak najszybsze zainicjowanie przeglądu decyzji w sprawie usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym w odniesieniu do grupy docelowej mieszkalnictwa socjalnego oraz o wyjaśnienie, że polityka mieszkaniowa nie może ograniczać się wyłącznie do celu, jakim jest pomoc osobom bliskim granicy ubóstwa, lecz musi zapewniać odpowiednie, dostępne i przystępne cenowo w perspektywie długoterminowej mieszkania dla wszystkich obywateli dotkniętych kryzysem mieszkaniowym w Europie, w szczególności osób bezdomnych, młodych par, rodziców samotnie wychowujących dzieci, rodzin wielodzietnych i w ogólności klasy średniej⁽⁸⁾.

4.2. Wzrost cen paliw kopalnych może nieproporcjonalnie wpłynąć na słabsze pod względem finansowym gospodarstwa domowe, mikroprzedsiębiorstwa i użytkowników transportu, którzy wydają większą część swoich dochodów na energię i transport, którzy w niektórych regionach nie mają dostępu do alternatywnych, przystępnych cenowo rozwiązań w zakresie mobilności i transportu i którzy mogą nie mieć zdolności finansowej, aby inwestować w zmniejszenie zużycia paliw kopalnych. W związku z tym EKES z zadowoleniem przyjmuje fakt, że we wniosku Komisji skoncentrowano się na potrzebach gospodarstw domowych znajdujących się w trudnej sytuacji, mikroprzedsiębiorstw znajdujących się w trudnej sytuacji i szczególnie wrażliwych użytkowników transportu, w tym na zapewnieniu bezpłatnego dostępu do transportu publicznego lub dostosowanych taryf, promowaniu zrównoważonej mobilności na żądanie i wspólnych usługach w zakresie mobilności. Państwa członkowskie są także zachęcane do wspierania rozwoju i świadczenia przystępnych cenowo bezemisyjnych i niskoemisyjnych usług w zakresie mobilności i transportu. EKES uważa, że świadczenie usług użyteczności publicznej w zakresie przewozu pasażerów, w granicach możliwości prawnych, jest podstawą zrównoważonej i przystępnej cenowo mobilności. W tym sensie konieczne jest zwiększenie rekompensaty z tytułu obowiązków użyteczności publicznej, które lepiej spełniają wymogi ekologiczne i społeczne, co z kolei wymaga od rządów krajowych, regionów i gmin zapewnienia wsparcia finansowego i tworzenia instrumentów finansowych.

4.3. W ramach pakietu „Gotowi na 55” Komisja przewiduje między innymi włączenie transportu drogowego do unijnego handlu uprawnieniami do emisji, co oznacza, że w perspektywie średnioterminowej koszty tradycyjnego, zmotoryzowanego transportu prywatnego wzrosną, jeżeli środki transportu są napędzane paliwami kopalnymi. Komisja zdaje sobie sprawę, że doprowadzi to do niekorzystnych sytuacji dla niektórych grup ludności. Komisja zajmuje się zatem kwestią ubóstwa związanego z mobilnością, podkreśla potrzebę rekompensaty w ramach funduszu przeciwdziałania zmianie klimatu⁽⁹⁾ i przedstawia wstępne propozycje dotyczące sposobu jego utworzenia. Komisja nie przedstawia jednak szacunkowych danych na temat liczby osób, na które może mieć to wpływ w całej UE; nie przedstawia też definicji ani zestawu wskaźników określających ubóstwo związane z mobilnością.

4.4. W badaniu dotyczącym mobilności i ponownego zatrudnienia na obszarach wiejskich (Mobility4Job⁽¹⁰⁾) stwierdzono, że tylko 50 % osób bezrobotnych posiada samochód do dyspozycji w dowolnym momencie, podczas gdy średnia dla społeczeństwa wynosiła 80 %. Podobnie jak w przypadku projektu dotyczącego kosztów, badanie to wskazuje, że spadek dochodów ma wpływ na gospodarstwa domowe i skutkuje między innymi ograniczeniem wykorzystania prywatnego samochodu. Oznacza to, że ograniczenia mobilności stają się widoczne dopiero w późniejszym czasie, na

⁽⁸⁾ TEN/707 – Powszechny dostęp do przyzwoitego, zrównoważonego i przystępnego cenowo mieszkalnictwa w perspektywie długoterminowej” (Dz.U. C 429 z 11.12.2020, s. 93).

⁽⁹⁾ COM(2021) 568.

⁽¹⁰⁾ Unterwegs zwischen Erwerbs- und Familienarbeit (54) – Portal der Arbeiterkammern und des ÖGB Verlags [Na drodze między pracą zarobkową a obowiązkami rodzinnymi (54) – Portal Izby Pracy i Wydawnictwo ÖGB].

przykład w przypadku poszukiwania pracy, gdy odpowiednie alternatywy dla mobilności są niedostępne i nie można przemieścić się do potencjalnych miejsc pracy. W związku z tym czysto procentowy udział kosztów mobilności w dochodach nie jest odpowiednim wskaźnikiem, aby określić, czy i w jakim stopniu istnieje ograniczenie opcji mobilności. Ubóstwo związane z mobilnością jest wypadkową kilku zmiennych: przede wszystkim dochodów i przymusu posiadania samochodu, jeśli nie są dostępne alternatywne opcje mobilności.

Bruksela, dnia 9 grudnia 2021 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
